

ONE BRONZE AGE STONE AXE FROM CĂLACEA (BIHOR COUNTY)

*Gruia FAZECAȘ**

UN TOPOR DIN PIATRĂ APARTINÂND EPOCII BRONZULUI DE LA CĂLACEA

Rezumat

În primăvara anului 2008, ne-a fost semnalată existența în colecția arheologică și istorică a școlii generale din satul Călacea (com. Olcea) a unui topor de piatră. Toporul este întreg și se prezintă în condiții bune. Piesa a fost realizată din riolit, o rocă magmatică. Lungimea toporului este de 13,5 cm, lățimea piesei în dreptul găurii de înmănușare este de 4,2 cm, diametrul cefei toporului este de 3,5 cm iar al găurii de înmănușare este de 2,1 cm, lungimea tășului este de 4 cm. În zona găurii de înmănușare piesa este prevăzută cu un manșon, care îngroașă piesa în acea zonă, sporindu-i rezistența. Profilul longitudinal este ușor curbat. Tipologic această piesă aparține așa-numitelor topoare de luptă sau topoare cu ceafă cilindrică.

Considerăm că toporul de la Călacea aparține probabil perioadei de la sfârșitul bronzului timpuriu – începutul bronzului mijlociu. Nu ne-am propus în prezenta lucrare să discutăm aspecte legate de utilitatea, aria de răspândire și funcția acestui tip de artefacte. De obicei astfel de piese sunt asociate cu contexte ce țin de cultul religios sau au fost utilizate ca semne de prestigiu.

Cuvinte cheie: nord-vestul României, epoca bronzului, topor de piatră cu ceafa cilindrică

Key words: North-vest Romania, Bronze Age, Stone axe with cylindrical neck

In spring 2008, we was informed about the existence of an archaeological and historical collection at the school of Călacea village (Olcea commune). One stone axe attracts our attention in particular and is the subject of this paper¹.

The axe unbroken and is presented in good condition. The exact place of discovery is unknown, about 1 km north – west from village (see Pl. I/1). The artifact it's made of rhyolite, an igneous rock. It has 13,5 cm. in length, 4,2 cm. in width, the shaft-hole diameter measure 2,1 cm, the neck diameter has 3,5 cm. The neck has 3,5 cm. in diameter, the blade has 4 cm. and is slightly curved and the axe surface is well polished. The horizontal profile is curved down and the shaft-hole part is enforced with a socket, to strength that stressed area (see Pl. I/2).

Regarding the artefact, I mention only that it was not found in combination with any

¹ The artifact was discovered by two pupils and they handed over to Ciucea Nicolae, the history teacher from Călacea school. He was a student of the great academic Constantin Daicoviciu, and is a local history enthusiast.

*Muzeul Țării Crișurilor Oradea, grui74@yahoo.com

other archaeological material which could help us to assign this stone axe to an prehistoric culture. In Romania, the first axes picks with enforced profile at the shaft-hole and cylindrical neck appear in the Stoicani - Aldeni cultural aspect² and continues until Late Bronze Age, in Noua culture area³. In Transylvania, first axes emerge in Coțofeni culture area⁴, but in west part of Romania, in Baden culture this kind of artefacts do not appear⁵. Many axes with cylindrical neck were found in most Early Bronze Age (EBA) cultures of Transylvania: at Zăbala⁶, in Schneckenberg culture area⁷, in Jigodin group area⁸. For the Early Bronze Age in central and south-eastern Transylvania are some shaft-hole axe but because are in fragmentary state, not allow us to declare for a certainty⁹. Nevertheless, do not know any stone axe with cylindrical neck from Bihor in Early Bronze Age.

During the Middle Bronze Age (MBA) the stone axes number remains almost the same, although not as high as in the Early Bronze Age, but are more carefully worked. We remind here the axe from the Giriș of Criș „Alceu” belonging to the Otomani culture¹⁰ and those most recently published from Prodănești and Doh belonging to Wietenberg culture¹¹. It is also known that are very few prehistoric discoveries belonging to Neolithic, Copper Age, EBA until MBA in the low area of south Bihor county. This aspect is due of climatic and environmental conditions or insufficient knowledge of area. Summarizing, I consider that the axe from Călăcea most probably belongs to late EBA – early MBA.

It isn't our aim to discuss issues related to usefulness, range of distribution and the function of this type of stone axes in this paper¹². Usually such artifacts are associated with religious contexts or are considered as signs of prestige¹³. The discovery from Călăcea, although modest by its nature, has nevertheless a distinct value judging from the current situation, being the first recording of an archaeological discovery in the area¹⁴.

² Munteanu 1991, 468.

³ Florescu 1991, 129, 139, pl. 158/2,5.

⁴ Roman, 1976, 17, pl. 9/1, 6, 12; Ciugudean 2000, 31, pl. 121/3, 124/3 – 4.

⁵ Roman, Némethi 1978, 23sq.

⁶ Székely 1997, 31, pl. XXVIII/1, X/2,3,6; Idem 1998, 144, pl. X/1 – 4, 6.

⁷ Prox 1941, pl. 12/1-2

⁸ Roman et alii 1992, pl. 6/30, 136/16 -18, 147/9.

⁹ Ciugudean 1996, 91, 108, 136, fig. 18/19 – 21; 21/4,6; 34/17; 37/11; 42/7; 71/4, 9, 11

¹⁰ Ghemiș 2001.

¹¹ Bejinariu 2006.

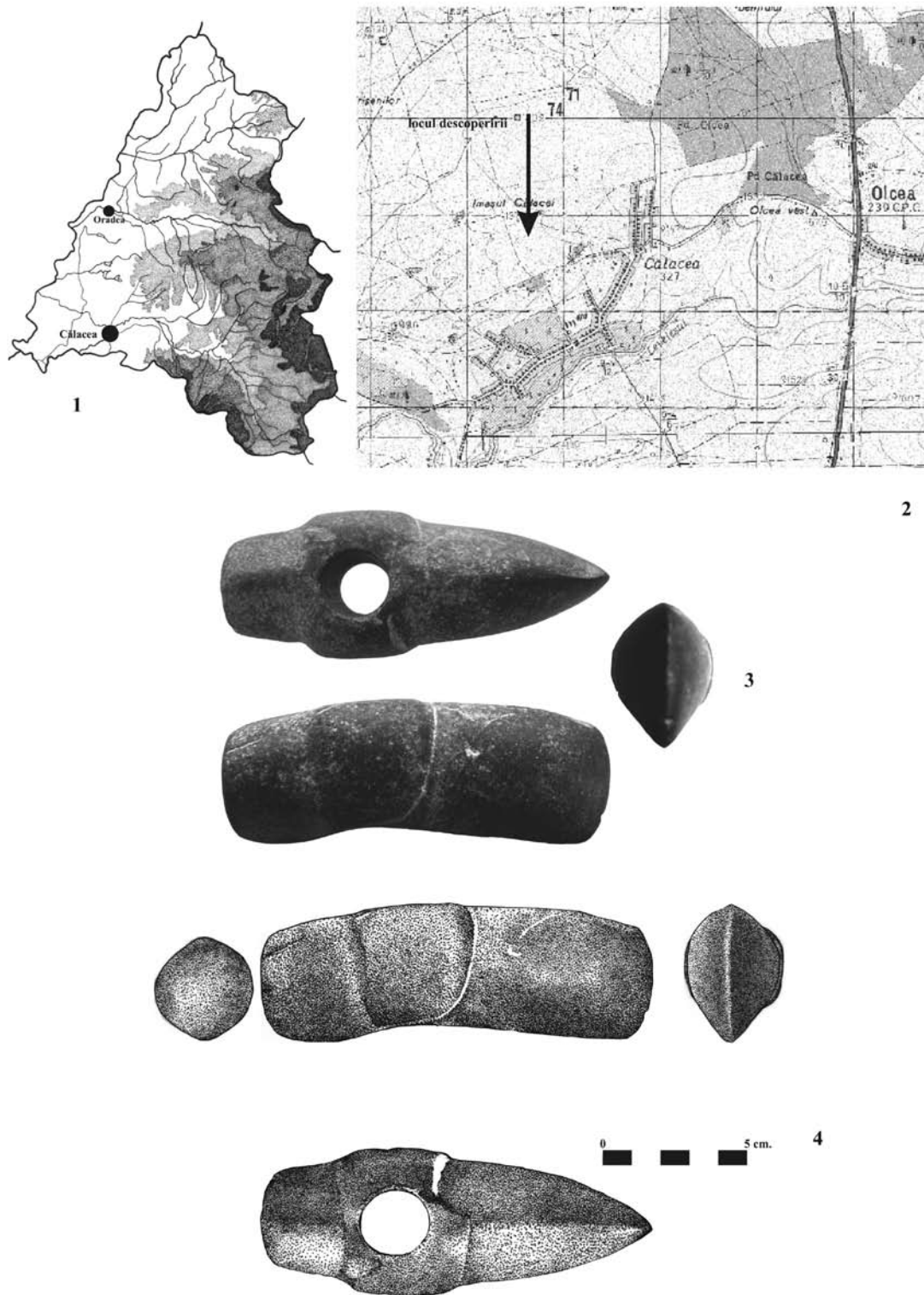
¹² These issues will be questioned in the near future when I will issue some unpublished stone axes from Arad County Museum and from Banat Museum.

¹³ Roe, 2; Székely 1997, 31, Ghemiș 2001, 665; Popa 2001, 54; Bejinariu 2006, 37.

¹⁴ I mention that in the school's collection are also archaeological materials belonging to Neolithic, Bronze Age and Middle Ages from different localities around Călăcea.

BIBLIOGRAFIE / LITERATURE:

- Bejinariu 2006 I. Bejinariu – *Două topoare de piatră din județul Sălaj*, în *Marisia* 28, 2006, 33 – 42.
- Ciuguden 1996 H. Ciugudean – *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-estul Transilvaniei*, București, 1996.
- Ciugudean 2000 H. Ciugudean – *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: cultura Coțofeni*, Timișoara, 2000.
- Florescu 1991 A.C. Florescu – *Repertoriul culturii Noua – Coslogeni*, în *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, Călărași, 1991.
- Ghemiș 2001 C. Ghemiș – *Toporul de piatră de la Girișul de Criș, jud. Bihor*, în *Cornea Lucia, Drecin M., Ștefănescu B., Chiriac A., Crișan I. (eds.) – Adevărul omeneste posibil pentru rânduirea binelui*, Oradea, 2001, 663 – 670.
- Munteanu 1991 M. Munteanu – *Topoare, alte piese și însemne ale puterii din epoca bronzului, din sud-estul României*, în *Pontica* 24, 1991, 407 – 418.
- Popa 2001 C.I. Popa – *Colecția de antichități a profesorului Petru Balint (Alba Iulia)*, în *Patrimonium Apulense*, I, 2001, 49 – 69.
- Popa 2009 C.I. Popa – *Cultura Coțofeni. Cu specială privire asupra Transilvaniei (mss)*, Alba Iulia, 2009.
- Prox 1941 A. Prox – *Die Schneckenbergkultur*, Kronstadt, 1941.
- Roe Fiona Roe – *Note on the stone axe from a middle bronze age waterhole at Perry Oaks*, at http://www.scribd.com/doc/388450/Note-on-the-stone-axe-from-a-middle-Bronze-Age-waterhole-at-Perry-Oaks?classic_ui=1
- Roman 1976 P. Roman – *Cultura Coțofeni*, București, 1976.
- Roman, Némethi 1978 P. Roman, J. Némethi – *Cultura Baden în România*, București, 1978.
- Roman et alii 1992 P. Roman, A. Dodd-Oprîțescu, P. János – *Beiträge zur Problematik der schnurverzierten Keramik Südosteuropas*, în *Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Monographien III*, Mainz am Rhein, 1992.
- Székely 1997 Székely Z. – *Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, București, 1997.
- Székely 1998 Székely Z. – *Common elements and chronological relations between the Zăbala culture and the Livezile group*, în *Ciugudean H., Gogâltan Fl. (eds.) – The Early and Middle Bronze Age in the Carpathian Basin*, Alba Iulia, 1998, 141 – 160.

Pl. 1